

Tarım veya Orman İşlerinde Hizmet Akdiyle Süreksiz Olarak Çalışanların Sigortalılığı

Taliye AKBİYİK¹

Orcid ID: 0000-0001-8150-3379

Öz: İnsanlar hayatları boyunca sosyal, ekonomik ve fizyolojik riskler ile karşılaşabilmektedir. Sosyal güvenlik hakkı, insanları bu risklere karşı korumaktadır. Sosyal güvenlik hakkı; yaşam hakkını tanımlayan, uluslararası sözleşmelerde güvence altına alınmış haklardan biridir. Anayasamızda ekonomik ve sosyal haklar arasında sosyal güvenlik hakkına yer verilmiştir. Anayasanın 60. maddesinde, herkesin bu hakka sahip olduğu belirtilmiştir. Sosyal güvenlik hukukunun temel amacı sosyal güvenlik hakkını herkese tanımak ve bu hak kapsamında herkesin sosyal güvenceden yararlanmasını sağlamaktır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 6. maddesinde sigortalı sayılmayanlar belirtilmiş ve maddenin “ı” bendinde, özel sektörde tarım veya orman işlerinde süreksiz olarak çalışanlar kanun kapsamı dışında bırakılmıştır. Sözü edilen kimselerin, sosyal güvenceden mahrum edilmesi adil olmayan sonuçlara yol açmıştır. Bu durumun düzeltilmesi amacıyla 6111 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanuna ek 5. madde eklenmiştir. Ek 5. madde uyarınca tarım veya orman işlerinde süreksiz olarak çalışanların, sigorta işlemlerini kendileri yaparak ve primlerini kendileri ödeyerek 5510 sayılı Kanun kapsamında sosyal güvencelerden yararlanması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: sosyal güvenlik, süreksiz tarım işçisi, özel sektör tarım ve orman işleri

Social insurance of temporary employees who work with contract of service in agriculture or forestry

Abstract: People may face economic and physiological risks throughout their lives. The right to social security protects people against these risks. The right to social security; It is one of the rights of the European Convention on Human Rights which complements the right to life. The right to social security is regulated between economic and social rights in the Constitution. Article 60 of the Constitution states that everyone has this right. The main purpose of

¹ Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,
Makale Geliş Tarihi:26.12.2019, Makale Kabul Tarihi:10.05.2020

social security law is to give everyone the right to social security and to ensure that everyone benefits from social security under this right. Article 6/1 of the Social Security and General Health Insurance Law no 5510 states those who are not insured. Employees in agricultural or forestry jobs in the private sector are excluded from the scope of the law. In terms of social security law, deprivation of these persons from social security is not considered fair. Law No. 6111 was issued to correct this situation and with this law, "Additional Article 5" was added to the law no 5510. Pursuant to this article, those who work temporarily in agricultural or forestry work can benefit from their social security rights by making the insurance transactions themselves and paying the insurance premiums themselves.

Key Words: social security, temporary agricultural worker, agricultural and forestry jobs in the private sector

Giriş

İnsanlar, yaşamları boyunca sosyal, ekonomik ve fizyolojik çeşitli riskler ile karşı karşıya kalmakta ve bu risklere karşı kendini güvende hissetme ihtiyacı duymaktadır. Bu ihtiyaç, sosyal güvenlik kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Kılıç, 2017:394). Sosyal güvenlik, sosyal risklere² karşı kişilerin gelir güvenliğinin sağlanmasıdır (Güzel vd. 2020:6; Tuncay ve Ekmekçi, 2017:4; Üçışık, 2015:18; Sözer, 2015:2; Uşan, 2009:28; Korkusuz ve Uğur, 2015:5; Kılıç, s. 381; Demir, 2015:184).

Sosyal güvenliğin amacının gerçekleştirilmesi için herkese sosyal güvenlik hakkının tanınması gerekmektedir. Önemi gereği sosyal güvenlik hakkı, insan haklarının düzenlendiği tüm uluslararası sözleşmelerde yer almaktadır (Arıcı, 2015:184). Ülkemiz sosyal güvenlik hakkının tanındığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni onaylamış³ ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı yetkisini kabul etmiştir. Böylece sosyal güvenlik hakkının herkese tanınması ve korunması bakımından oldukça önemli ilerleme kaydedilmiştir (Arıcı, 2015:190). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin⁴ 22. maddesinde, herkesin sosyal güvenlik hakkından

² "Sosyal riskler; mesleki riskler, fizyolojik riskler ve sosyo-ekonomik riskler olmak üzere üçe ayrılır. İş kazası ve meslek hastalığı, mesleki risklerdendir. Hastalık, analık, maluliyet, yaşlılık ve ölüm fizyolojik risklerdendir. İşsizlik, evlenme-çocuk sahibi olma, konut ihtiyacı ise sosyo-ekonomik risklerdendir." Bu konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Güzel vd, 2020: 3-5; Öztürk, 2014: 44-48; Gülcan, 2017: 976-977)

³ Ülkemiz bu sözleşmeyi 04.11.1950 tarihinde imzalamış ve 10.03.1954 tarih ve 6366 sayılı Kanun ile onaylamıştır.

⁴ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilmiştir.

yararlanması gerektiği ifade edilmiştir. Sözleşmenin 22. madde⁵ ve devamındaki hükümler birlikte incelendiğinde sosyal güvenlik hakkının ekonomik güvence sağlamanın yanında bireylerin kişiliğinin geliştirilmesi amacını da taşıdığı görülmektedir (Güzel vd. 2020: 33-34; Kılıç, 387-388).

Sosyal güvenlik hakkı, kişinin en temel haklarından biri olan yaşama hakkını tamamlayan bir hak olması nedeniyle Anayasamızda ekonomik ve sosyal haklar arasında düzenlenmiştir (Arıcı, 2015:184). Anayasamızın 60. maddesinde⁶, herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu ve devletin bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alacağı belirtilmiştir.

Sosyal güvenlik hakkının düzenlendiği uluslararası sözleşmeler⁷ ve hukukumuzda yer alan bu düzenlemeler göz önüne alındığında sosyal güvenlik hakkının herkese verilerek tüm bireylerin sosyal risklere karşı korunması gerekmektedir. Özellikle tarımda çalışan kimselerin sosyal güvenlik haklarının sağlanmasına ilişkin hukukumuzdaki düzenlemelerin oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Tarım işçilerinin sosyal güvenlik haklarına yönelik ilgili ILO 184 Nolu Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Sözleşme düzenlenmiştir. Sözleşmenin 21. maddesinde⁸ tarım işçilerinin iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı korunması ve sigorta veya sosyal güvenlik kapsamına alınması gerektiği belirtilmiştir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 6. maddesinin⁹ “ı” bendinde sigortalı sayılmayanlar düzenlenmiş ve özel sektörde hizmet akdiyle tarım veya orman işlerinde süreksiz olarak çalışanlar bu grupta yer almış dolayısıyla bu kimseler sosyal güvenlik kapsamı dışında bırakılmıştır. Sosyal güvenlik hakkının herkese tanınması gereken bir hak olduğu gerçeği karşısında bu grupta yer alanların sosyal güvenceden mahrum bırakılması adil olmayan sonuçlara

⁵ 22. Madde: “Her kişinin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe; onuru için ve kişiliğinin özgürce gelişmesi için zorunlu olan ekonomik, toplumsal ve kültürel hakların, ulusal çaba ve uluslararası iş birliği yoluyla ve her devletin örgütleriyle ve kaynaklarıyla orantılı olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.”

⁶ Anayasa 60. madde: “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.”

⁷ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi; Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin Uluslararası Çalışma Örgütünün 102 Sayılı Sözleşmesi; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi; Avrupa Sosyal Şartı; Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu ve Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi’nde sosyal güvenlik hakkına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

⁸ 21. Madde: “Ulusal yasa ve uygulamalara uygun olarak tarım işçileri, en azından diğer sektörlerdeki işçilere sağlanan korumaya eşdeğer düzeyde, ölümcül veya ölümcül olmayan iş kazalarına ve meslek hastalıklarına, iş göremezlik ve işle ilgili diğer sağlık risklerine karşı sigorta veya sosyal güvenlik rejimi kapsamına alınacaktır. Böyle bir rejim, ulusal sigorta rejiminin bir parçası ya da ulusal kanunlar ve uygulamalara uygun bir başka biçimde olabilir.”

⁹ 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, RG.26200/16.6.2006.

yol açmış, daha sonra bu konuda hukuki düzenleme yapılma gereği duyulmuştur. 6111 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanuna ek 5. madde eklenmiş, özel sektörde tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz çalışanlara sosyal güvence sağlanmıştır.

Bu çalışmada, konuyla ilgili kavramlara değinildikten sonra tarım işçilerine yönelik 5510 sayılı Kanun öncesinde ve sonrasında yer alan hukuki düzenlemeler incelenmiş daha sonra 5510 sayılı Kanunun ek 5. madde kapsamında tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanların sigortalılıklarına ilişkin hükümler ele alınmıştır.

Kavramlar

Tarım ve Orman İşleri

5510 sayılı Kanunda sigortalı sayılmayanlar belirtilmiştir. Kanununun 6. maddesinin “1” bendinde “*Kamu idarelerinde ve Kanununun ek 5 inci maddesi kapsamında sayılanlar hariç olmak üzere, tarım işlerinde veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz işlerde çalışanlar ile tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan, tarımsal faaliyette bulunan ve yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, bu Kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeleyenler ile 65 yaşını dolduranlardan talepte bulunanlar*” sigortalı sayılmayanlar arasında düzenlenerek, kanun kapsamı dışında bırakılmıştır.

Kanunda tarım ve orman işinin ne olduğuna yönelik bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu konuya ilişkin 506 sayılı Kanun¹⁰ döneminde Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılan bir genelgede¹¹ tarım ve orman işinin tanımı yapılmıştı. Bu tanıma göre “*orman ve tarım işleri deyimi arazi, deniz, göl ve nehirlerde ekim, dikim, bakım ve yetiştirme yolu ile bitki, orman, hayvan, balık ve bunların mahsullerinin istihsalini ifade eder.*” İş Kanunu’nda¹² ise *Sanayi, Ticaret, Tarım ve Orman İşleri* başlıklı 111. maddede tarım ve orman işlerinden sayılacak işlerin esaslarına yönelik düzenleme yapılmıştır¹³. Ayrıca hangi işlerin tarım ve orman işi olacağı

¹⁰ 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu. RG. 22991/ 16.05.1997.

¹¹ RG. 16098/28.10.1977.

¹² 4857 Sayılı İş Kanunu, RG. 25134/10.06.2003

¹³ Tarım ve orman işlerinden sayılacak işlerin esasları şunlardır: a) Her çeşit meyveli ve meyvesiz bitkiler; çay, pamuk, tütün, elyaflı bitkiler; turunçgiller; pirinç, baklagiller; ağaç, ağaççık, omca, tohum, fide, fidan; sebze ve tarla ürünleri; yem ve süt bitkilerinin yetiştirilmesi, üretimi, ıslahı, araştırılması, bunlarla ilgili her türlü toprak işleri, ekim, dikim, aşı, budama, sulama, gübreleme, hasat, harman, devşirme, temizleme, hazırlama ve ayırma işleri, hastalık ve zararlılarla mücadele, toprak ıslahı, çayır, mera, toprak ve su korunması. b) Ormanların korunması, planlanması (amenajman), yetiştirilmesi, işletilmesi, sınırlandırılması çalışmaları, bunlara ait alt yapı çalışmaları ile tohum toplama, fidanlık, ağaçlandırma, erozyon kontrolü, etüt proje ve rehabilitasyonu, ormancılık araştırma ile milli park, orman içi dinlenme yerleri ve kent ormanlarının kurulması, bakım ve geliştirilmesi. c) Her türlü iş

yönetmelikte belirtilmiştir¹⁴. Tarımsal faaliyet, toprağı işleyerek ekme, dikme, ürün yetiştirip hasat etme, avlama neticesinde bitkisel ve hayvansal ürün elde etmeye yönelik faaliyetler olarak tanımlanabilir (Yuvalı, 2003:3). 5510 sayılı Kanununda tarımsal faaliyetin; kendi mülkünde, ortaklık veya kiralamak suretiyle başkalarının mülkünde veya kamuya mahsus mahallerde; ekim, dikim, bakım, üretme, yetiştirme ve ıslah yoluyla yahut doğrudan doğruya tabiatan istifade etmek suretiyle bitki, orman, hayvan ve su ürünleri elde edilmesini ve/veya bu ürünlerin yetiştiricileri tarafından; muhafazasını, taşınmasını veya pazarlanmasını ifade ettiği belirtilmiştir (m. 3/19).

Yargıtay 22.10.1987 tarihli kararında¹⁵ tarım işini tanımlarken toprağa dayalı, hayvancılık, üretme, bakım ve yetiştirmenin tarım işinin belirgin özelliklerini oluşturduğunu belirtmiştir (Uşan, 2003:9). Yargıtay, 13.01.1975 tarihli kararında tarım işinin üretim ve yerleştirme sonrasındaki safhalarında yapılan işleri, tarım işi olarak kabul etmemiştir¹⁶. Orman işlerinin yapıldığı bir orman alanından getirilen tomrukların sonrasında bir depoda istiflenmesi işi, tarım işi olarak nitelendirilmemiştir¹⁷. Benzer şekilde açık denizlerde balık avlanması balık üretimi ve yetiştirilmesi ile ilgili olmadığından tarım işlerinden sayılmamaktadır (Güzel vd. 2020:118). Tarım sanatları, tarım yoluyla elde edilmiş ürünlerin işlemesine yönelik işlerdir. Tarım sanatlarına yönelik işler; süt ve peynir üretimi, sebze-meyve konserveçiliğı, tütün, pamuk ve üzümün işlenmesi gibi işlerdir. Tarım sanatlarına ait bu işler de tarım işi olarak nitelendirilmemektedir (Güzel vd., 2020:118). Tarım aletleri, makine ve parçalarının üretildiğı yerlerde çalışan kimseler ile tarım işlerinin yapıldığı yerlerde çalışan aşçı, sekreter gibi kimseler sigortalı sayılmaktadır. Aynı şekilde tarım işyerlerinde yapılan fakat tarım işi olmayan işlerin 5510 sayılı Kanun kapsamına girdiğinin kabul edilmesi gerekir (Güzel vd., 2020:118).

Yargıtay'a göre, işçinin tarım işinde çalışırken tarım işi sayılmayan başka bir işi de yapması halinde işçinin yaptığı bu işlerden hangisinin baskın olduğu belirlenerek karar verilmesi gerekmektedir¹⁸.

ve gelir hayvanlarının (arı, ipek böceğı ve benzerleri dâhil) yetiştirilmesi, üretimi, ıslahı ve bunlarla ilgili bakım, güdüm, terbiye, kırkım, sağım ve ürünlerinin elde edilmesi, toplanması, saklanması ile bu hayvanların hastalık ve asalaklarıyla mücadele. d) 854 sayılı Deniz İş Kanunu'nun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, kara ve su avcılığı ve üreticiliğı ile bu yoldan elde edilen ürünlerin saklanması ve taşınması.

¹⁴ Sanayi, Ticaret, Tarım ve Orman İşlerinden Sayılan İşlere İlişkin Yönetmelik, RG. 26986/03.09.2008.

¹⁵ "Tarım işlerinde ana unsurun toprak olduğu ve bu temelden hareketle üretme, yetiştirme ve bakıma yönelik çalışmaların tarım işinin en belirleyici ve ayrıca özelliklerini oluşturduğu ve bu nitelikleri taşımayan işlerin tarım işi sayılmayacağı söz götürmez." Yarg. 10. HD., E. 1987/5374 K. 1987/5488 T. 22.10.1987

¹⁶ Yarg. 10 HD., 6239/164, T. 13.1.1975.

¹⁷ Yarg.10 HD., E. 2452/3428, T. 29.4.1974.

¹⁸ "Tarım işi yapan işçinin, bu işi yanında tarım işi ile ilgisi olmayan örneğın iş yerinde bekçilik ya da muhasebe işi gibi başka bir iş üstlenmesi durumunda ağırlıklı olarak hangi işi

Mevsimlik İş

Yılın sadece belirli bir kısmında yapılan işler ya da yıl boyunca yapılan, belirli bir zaman diliminde bu çalışmanın yoğunlaştığı işlere mevsimlik işler denilmektedir (Süzek, 2019:265-266; Aktay, vd. 2013: 67). Mevsimlik işlerde yapılan çalışmalar için niteliğine göre uzun ya da kısa süreli olabilir. Yılın belirli döneminde düzenli olarak tekrarlanması mevsimlik işlerin belirgin özelliğini oluşturmaktadır (Süzek, 2019:266).

Mevsimlik Tarım İş

Ülkemizde dört mevsimde çeşitli tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Ekimi yapılan bu tarımsal ürünlerin hasadı genellikle yaz aylarında yapılmaktadır. Yılın belirli döneminde yapılan kısa süreli tarımsal işlere mevsimlik tarım işi denilmektedir (Demir, 2015:180).

Mevsimlik Tarım İşçisi

Mevsimlik tarım işleri, insan emeğinin çok fazla kullanıldığı işlerdendir. Mevsimlik tarım işçisi, bir işverene bağımlı olarak çalışan, mevsimlik tarım işini yapan kimselerdir. Mevsimlik tarım işçileri buldukları yerdeki tarım işi ile uğraşmakta ya da buldukları yerden başka yerlere göç ederek geldikleri yerde tarım işinde çalışmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinden kendi toprakları olmayanlar ya da çeşitli engellerden dolayı toprağını işleyemeyenler, buldukları yerden başka bir yere göç ederek burada tarım işinde gezici ya da geçici olarak çalışmaktadır (Demir, 2015:180).

Süreksiz İş

Süreksiz işin tanımı 4857 sayılı İş Kanunu'nda yapılmıştır. Kanununun 10. maddesine göre *süreksiz iş; nitelikleri bakımından en fazla otuz gün süren işlerdir*. Kanun koyucu sürekli iş-süreksiz iş ayrımını yaparken işin niteliğini esas alarak objektif ölçüte

---

yaptığı araştırılmalı ve baskın işin tarım işi dışında kalan iş olduğunun tespiti hâlinde işçinin 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında kaldığı kabul edilerek sonuca gidilmelidir.” YHGK, E. 2017/(7)22-1557, K. 2018/1457, T. 18.10.2018; “Tarım ve orman işletmelerindeki bitki ve hayvan üretimi, bakım ve yetiştirilmesi dışında kalan işler İş Kanununa tabidir. Diğer taraftan işçi tarım işinde çalışırken, bu iş dışında tarım işi sayılmayan ek bir görevde çalışabilir (bekçilik, şoförlük vb.). Bu durumda, yaptığı işler arasında hangisinin baskın olduğu açıklığa kavuşturulmalı ve sonucuna göre görevli mahkeme belirlenmelidir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 23.05.1960 gün ve 11-10 ile 10.05.1974 gün ve 3-44 sayılı kararları uyarınca, özellikle iş hukukunda istisnâi hükmün genişletilerek değil, dar yorumlanması gerekir. İşçiler yararına getirilen düzenlemelerin yine işçiler yararına yorumlanması asıldır.” Yarg. 9. HD., E. 2012/9696, K. 2014/14516, T. 05.05.2014; Yarg. 9. HD. E. 2011/759, K. 2013/10828, T. 02.04.2013.

bağlamıştır (Çelik, vd. 2019:179-180; Süzek, 2019:244-245; Narmanlıoğlu, 2012:212-213; Tunçomağ ve Centel, 2013:45). İşin objektif olarak kaç gün süreceği esas alınarak sürekli iş-süreksiz iş ayrımı yapılmaktadır (Süzek, 2019:245). Bir aydan az süren işler, Sosyal Güvenlik Kurumu uygulamasında “süreksiz iş” olarak kabul edilmektedir. Süreksiz iş, genel hayat tecrübelerine göre işin ne kadar devam edeceği göz önüne alınarak bu süre üzerinden belirlenir. Süreksiz işin tespitinde, işin fiilen devam ettiği süre veya tarafların kendi aralarında belirledikleri sürenin etkisi yoktur (Şakar, 2016: 45).

Kamu idaresi dışında tarım işinde çalışan kimselerden süreksiz olarak çalışanlar 5510 sayılı Kanun kapsamı dışında bırakılmıştır. Buna göre 5510 sayılı Kanunun 6. maddesinin “1” bendi uyarınca, özel sektör tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle niteliği gereği otuz gün ve daha az süren işlerde çalışanlar 5510 sayılı Kanun kapsamında sigortalı sayılmayacaktır.

5510 sayılı Kanun kapsamında iş sözleşmesiyle çalışanlar, sadece İş Kanunu’nda belirtilen iş sözleşmesi kapsamında çalışanlar değildir. Ayrıca Deniz İş Kanunu, Basın İş Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu’nda yer alan iş sözleşmesi kapsamında çalışanlar da 5510 sayılı Kanuna tabidir. Süreksiz işin tanımına ilişkin İş Kanunu dışında saydığımız bu kanunlarda sürekli- süreksiz iş tanımı yapılmamıştır. Bu konuda uygulamada SGK tarafından yönetmelik veya genelge ile hukuki düzenleme yapılarak süreksiz işin ne olduğuna ilişkin düzenleme yapılması gerekmektedir (Şakar, 2016: 45).

Kamu idaresi

Kamu idaresi dışında tarım veya orman işlerinde iş sözleşmesiyle süreksiz çalışanlar 5510 sayılı Kanun kapsamı dışında bırakılmıştır. Kişinin kamu idaresinde sürekli ya da süreksiz çalışma ayrımı yapılmaksızın çalışması halinde 5510 sayılı Kanun kapsamında sosyal güvencesi sağlanmaktadır. Kamu idarelerinin tanımı 5510 sayılı Kanunun 3. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; “*Kamu idareleri: 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen kamu idareleri ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların bağlı idare, ortaklık, müessese ve işletmeleri ve yukarıda belirtilenlerin ödenmiş sermayesinin % 50’sinden fazlasına sahip oldukları ortaklık ve işletmelerden Türk Ticaret Kanununa tabi olmayanlarla özel kanunlarına göre personel çalıştıran diğer kamu kurumlarını*” ifade eder.

5510 Sayılı Kanun Öncesinde Yer Alan Düzenlemeler

Ülkemizde birçok kişi tarım ile uğraşmakta ve geçimini bu sektörden sağlamaktadır¹⁹. Tarım sektörü, diğer sektörlerden farklı olarak doğal koşullara

¹⁹İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İktisadi Faaliyet Kolları ve Dağılımı 2020 Şubat İstatistiklerinde tarım sektöründe istihdam edilenler %15,5 olarak belirtilmiştir. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

bağlı, mevsimlerden etkilenen bir sektördür. Ayrıca tarım sektöründe çalışanların, yaptıkları işin niteliği gereği birçok riskle karşılaşma olasılığı oldukça yüksektir. Bu sebeple tarımda çalışanlar, sosyal güvenceye daha fazla ihtiyaç duymaktadır.

Ülkemizde tarım ve orman işlerinin dağınık bir şekilde yayılmış olması, çalışanların mevsim koşullarına göre başka yerlere göç etmesi gibi nedenlerden dolayı işçi ve işveren ayrımı oldukça zorlaşmış ve bunun neticesinde tarımda çalışanlar, çalışma hayatına yönelik kanunların dışında kalmıştır (Demir, 2015:184). Tarımda çalışanlar, genellikle eğitim düzeyi düşük ve gelirleri oldukça az olan kimselerdir (Şakar, 2016: 43). Bu nedenle herkese tanınan sosyal güvenlik hakkının tarım sektöründe çalışan kimseler ve onların ailelerine de sağlanması gerekmektedir (Gülçubuk, 2017:574).

Özel sektörde süreksiz tarım işinde çalışanlar, genellikle çalışma amacıyla buldukları yerden başka yere geçici olarak göç eden, göç ettikleri yerdeki tarla ve bahçelerde kısa süreyle günlük çalıştırılan kimselerdir. 1983 yılına kadar zorunlu sigortalı sayılmış olan bu işçilerin uygulamada birçok işveren tarafından sigortasının yaptırılmadığı, işçilerin sosyal güvenlik haklarından mahrum bırakıldığı tespit edilmiştir (Şakar, 2016:44).

Tarım işçilerine yönelik 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile bazı tarım işçileri sosyal güvenlik kapsamına alınmış fakat özel sektörde tarım veya orman işlerinde süreksiz olarak çalışan işçiler kapsam dışında bırakılmıştır. Kapsam dışında bırakılan bu kimselerin sayılarının oldukça fazla olması sebebiyle hukuki düzenleme ihtiyacı doğmuştur.

Özel sektörde hizmet akdiyle tarım veya orman işlerinde süreksiz olarak çalışanlara sosyal güvenlik hakkı tanıyarak adı geçen işçileri sosyal güvenlik kapsamına almak amacıyla 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu²⁰ düzenlenmiştir. 2925 sayılı Kanunda özel sektörde süreksiz tarım işlerinde çalışanlar zorunlu sigorta kapsamının dışında yer almıştır. Kanunda, bu kimselerin sigorta işlemlerini kendileri yaparak ve primlerini kendileri ödeyerek sosyal güvence sağlanmıştır. Bu düzenleme ile işverenlerin özel sektör tarım işinde çalışan işçilerin sigortasını yapma zorunluluğu kaldırılmış ve tarım işçileri sosyal güvenliklerini sağlama konusunda yalnız bırakılmıştır (Şakar, 2016:44). 2925 sayılı Kanun ile işverenlerin bu kapsamda çalışan işçileri sigortaya bildirme yükümlülüğü kaldırılmış, tarım işçisi kendi primini kendisi ödemek zorunda bırakılmıştır (Şakar, 2016:44). Bu durum, 2925 sayılı Kanunun en olumsuz yönünü oluşturmaktadır (Demir, 2015:186). Tarım işçilerinin sigortalılığının isteklerine bırakılması, kayıtdışı çalışmaları ortaya çıkarmıştır (Demir, 2015:186).

---

²⁰ RG. 18197/20.10.1983.

5510 Sayılı Kanun Sonrasında Yer Alan Düzenlemeler

5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte tarım işlerinde süreksiz olarak çalışan tarım işçilerini isteğe bağlı sigortalayan 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu'nun bazı hükümleri²¹ yürürlükten kaldırılmıştır (Şakar, 2016:44). 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 2925 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olanların sigortalılık durumu 5510 sayılı Kanunda yer alan geçiş hükümleri ile korunmuştur (Şakar, 2016:47).

Yukarıda da belirtildiği gibi, 5510 sayılı Kanunun 6. maddesinde sigortalı sayılmayanlar belirtilmiş, 01.10.2008 tarihinden sonra kamuda çalışanlar hariç olmak üzere, tarım işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışan tarım işçileri, sigortalı olmayanlar grubuna dâhil edilmiştir. Özel sektör tarım işlerinde süreksiz olarak çalışanlar bu Kanun düzenlemesi ile sigorta kapsamı dışında bırakılarak özel sektör tarım veya orman işlerinde süreksiz olarak çalışan kimselerin sigortalı olma imkânı ortadan kaldırılmıştır. Yapılan düzenlemeler adil olmayan sonuçlara yol açmış, bu kimselerin kapsam dışında bırakılması sosyal güvenliğin amacına aykırılık oluşturmuştur. Bu durumun önlenmesi amacıyla 6111 sayılı Kanun²² ile 5510 sayılı kanuna "Ek 5. madde" eklenerek tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz çalışan kimselerin sosyal güvenliğine ilişkin boşluk giderilmeye çalışılmıştır (Demir, 2015:187). 6111 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanunda düzenlemeler yapılmış, işgücü açısından dezavantajlı konular daha avantajlı hale getirilmiş, çalışma hayatı ile ilgili sorun teşkil eden konulara ilişkin çözüm üretilerek kanunların uygulanmasında oluşan sorunlar giderilmeye çalışılmıştır (Ören ve Göçmen, 2011:25).

6111 sayılı Kanunun 51. maddesiyle 5510 sayılı Kanuna ek 5. maddenin eklenmesi ile tarımda hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar 01.03.2011 tarihinden itibaren 5510 sayılı Kanun kapsamına alınmıştır. Ne var ki, 6111 sayılı Kanun ile düzenlenen ek 5. madde ile tarım işçilerinin sosyal güvenlik hakları, sigortalarını kendileri yapacağı ve primlerini kendileri ödeyeceği şekilde düzenlenmiştir (Şakar, 2016:45). 6111 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanuna eklenen ek 5. madde uyarınca 2925 sayılı Kanun uygulaması yeniden canlanmıştır (Uşan, 2016:219). 5510 sayılı Kanuna ek 5. maddenin eklenmesi ile kamu dışında tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz çalışan kimselere sigortalı olabilme imkânı sağlanmış ve bu kimseler için 5510 sayılı Kanunun 4. maddesindeki

²¹ 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 106. Maddesinde, "17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununun 1 ilâ 5 inci, 13 ilâ 17 nci, 24 üncü, 33 üncü ve 35 inci maddelerinin yürürlükten kaldırıldığı belirtilmiştir.

²² Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. RG. 27857/25.02.2011

sigortalılık durumları dışında ek 5. madde kapsamında sigortalılık hali düzenlenmiştir (Ören ve Göçmen, 2011:7).

5510 sayılı Kanuna göre, kamu idaresi bünyesinde tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle çalışanlar, işyerinde yapılan işin sürekli ya da süreksiz olduğuna bakılmaksızın sigortalı sayılmaktadır. Ayrıca kamu idaresi dışında yanı özel sektörde tarım veya orman işlerinde hizmet akdi ile sürekli çalışanlar da 5510 sayılı Kanun kapsamında zorunlu sigortalıdır. (Uşan, 2016:218). Sadece özel sektörde tarım veya orman işinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar 5510 sayılı Kanun kapsamı dışında tutulmuştur (Uşan, 2016: 218; Tuncay ve Ekmekçi, 2017:332; Sözer, 2015:111; Üçışık, 2015:173-174; Alper, 2014: 113; Korkusuz ve Uğur, 2015:280-281; Uşan, 2009: 114-116). 6111 sayılı Kanun ile eklenen ek 5. madde uyarınca genel isteğe bağlı sigortalılıktan farklı olarak 5510 sayılı Kanunun 4. maddesinin 1. fıkrasının “a” bendi kapsamında sigortalılık düzenlenmiştir (Uşan, 2016:219.; Şakar,2016:45.; Öz ve Bulut, 2013:102). Ek 5. madde kapsamında sigortalı olan kimseler, istisnai ve kendine özgü bir şekilde sigortalı olmaktadır (Ocak, 2019:178).

Ek 5. Madde Kapsamında Sigortalılık

Sigortalı Olma Koşulları

5510 sayılı Kanunun Ek 5. maddesi kapsamında sigortalı olabilmek için mevzuatta belirtilen koşulların birlikte sağlanması gerekmektedir. Maddenin 1. fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; “4 üncü madde ile isteğe bağlı sigortalılık hükümleri ve 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesi kapsamında sigortalı olmayan, kendi sigortalılıklarından dolayı bu kanunlara göre gelir veya aylık almayan ve 18 yaşını doldurmuş olanlardan; tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar, örneği Kurumca hazırlanan ve Kurumca belirlenen ilgili muhtarlık, birlik, kuruluş, il veya ilçe tarım müdürlükleri tarafından usulüne uygun olarak düzenlenip onaylanmış belgeleri ile talepte buldukları tarihten itibaren sigortalı sayılırlar.”

Ek 5. madde kapsamında sigortalı olabilmek için;

-5510 sayılı Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamında sigortalı olmamak, bir başkasına hizmet akdi ile bağlı olarak çalışmamak, tarım sektörü de dâhil olmak üzere kendi nam ve hesabına çalışmamak ve kamu görevlisi olmamak,

- kişinin isteğe bağlı sigortalı olmaması veya isteğe bağlı iştirakçi olmaması,
- kişinin banka sandıklarına tabi çalışmaması,
- kişinin kendi sigortalılıklarından dolayı gelir veya aylık almaması,
- 2925 sayılı Kanuna göre sigortalı sayılmaması,
- 18 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir.

Ek 5. madde kapsamında sigortalı olmak isteyenlerin; SGK internet sitesinde örneği yer alan “*Tarım İşlerinde Hizmet Akdiyle Süreksiz Çalışanlara Ait İşe Giriş*

Bildirgesi'ni ikametlerinin bulunduğu muhtarlık ile ikamet ettikleri veya çalıştıkları il ya da ilçede bulunan tarım müdürlüklerine onaylatıp sosyal güvenlik il müdürlükleri veya merkezlerine müracaat etmeleri gerekmektedir.

Orman işlerinde çalışan köylülerin, ek 5. madde kapsamında sigortalı olmak istemeleri halinde yine SGK internet sitesinde yer alan "*Orman İşlerinde Hizmet Akdiyle Süreksiz Çalışanlara Ait Giriş Bildirgesi*"ni ikametlerinin bağlı bulunduğu çevre ve orman il müdürlükleri ya da orman bölge müdürlüklerine veya kalkınma kooperatiflerine onaylatıp bağlı bulunulan sosyal güvenlik il müdürlükleri veya sosyal güvenlik merkezlerine müracaat etmeleri gerekmektedir²³. Bu kapsamda sigortalı olmak isteyenlerin buldukları yerdeki ziraat odasından, bulunmadığı yerlerde de tarım il veya ilçe müdürlüklerinden alacakları belge ile sosyal güvenlik il müdürlüğü veya sosyal güvenlik merkezlerine başvurmaları gerekmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından 2011/36 sayılı genelge çıkarılmış ve bu genelgenin ekinde gerekli formlar düzenlenmiştir²⁴. Tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz çalışanlara ait giriş bildirelerinin muhtar ve il/ilçe tarım veya orman müdürü tarafından onaylanması gerekmektedir. Burada önemli olan muhtarın bildireyi imzalarırken bildireyi veren kişinin gerçekte tarım veya orman işini yapıp yapmadığını tespitidir. Muhtarların bildireyi getiren kişinin gerçekte tarım veya orman işi yapıp yapmadığının tespitini yaparken oldukça titiz davranarak sahte sigortalılığın önüne geçmesi gerekmektedir (Demir, 2015:188).

Ek 5. maddede yer alan sosyal güvence, zorunluluk esasına dayanmamakta, kişilerin sigortalarını kendileri yapması ve primlerini kendileri ödemesi şartı ile sağlanmaktadır. Tarım veya orman işlerinde çalışanların eğitim ve gelir düzeyinin oldukça düşük olduğu göz önüne alındığında bu kimselerin sosyal güvenlik hakkına ulaşmasının ve sosyal güvenceden yararlanmasının oldukça zorlaştırıldığı görülmektedir (Şakar, 2016:43).

Ek 5. Madde Kapsamındakilere Uygulanan Kısa ve Uzun Vadeli Sigorta Kolları

Ek 5. maddenin 4. fıkrasında yer alan hükme göre tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar, 5510 sayılı Kanunun 4/1/a bendi kapsamında sigortalı sayılmıştır. Bu kimselerin kısa vadeli sigorta kollarından yalnızca iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından, uzun vadeli sigorta kolları bakımından malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası ile genel sağlık sigortasından yararlanacağı belirtilmiştir.

23

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/calisan/tarim_calisanlarin_sigortaliliklar (erişim tarihi: 09.12.2019).

²⁴ Sayı: B.13.2.SGK.0.10.03.01-211, Tarih: 5 Nisan 2011, Konu: 6111 Sayılı Kanun Uyarınca Yapılacak Sigortalama ve Borçlanmaya İlişkin İşlemler.

Ek 5. maddenin 5. fıkrası uyarınca, sigortalı olanların iş kazası ve meslek hastalığı sigorta kollarından sağlanan yardımlardan yararlanabilmeleri bazı şartlara bağlanmıştır. Buna göre, iş kazasının olduğu tarihten en az on gün önce tescil edilmiş olmaları ve sigortalılıklarının sona ermemiş olması gerekmektedir. Ayrıca bu Kanuna göre iş kazası veya meslek hastalığından dolayı geçici iş göremezlik ödeneği ödenmesi veya sürekli iş göremezlik geliri ya da malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından aylık bağlanabilmesi için prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması şartı da aranmaktadır. İş kazası ve meslek hastalığı halinde durumun, kendilerince veya işverenlerince kolluk kuvvetlerine derhal, Kuruma da en geç üç iş günü içinde bildirilmesi gerekmektedir.

2925 sayılı Kanunda, bu Kanun kapsamında sigortalı olanların iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından faydalanması için iş kazası veya meslek hastalığının olduğu tarihten en az 3 ay önceden sigortalılıklarının tescil edilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁵. 5510 sayılı Kanunun 4/1/a kapsamında sigortalı olan kimselerin iş kazası ve meslek hastalığı sigortasının yardımlarından yararlanması bakımından sigortalının çalışmaya başlaması yeterli görülmekte, Kuruma belirli süre prim ödemesi veya bildirilmesi şartı aranmamaktadır (Tuncay ve Ekmekçi, 2017:380). Ek 5. madde kapsamında sigortalının iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından yararlanabilmesi için ise iş kazasının olduğu tarihten en az 10 gün önce sigortalılığının tescil edilmiş olması ve sigortalılığının sona ermemiş olması gerekmektedir. Kanunun 4/1/a maddesi kapsamında sigortalı olan kimseler açısından böyle bir şart aranmaz iken ek 5. madde kapsamında sigortalılar için böyle bir şartın aranması adil görünmemektedir (Demir, 2015:188).

Mevsimlik tarım işinde çalışanların, yaşam koşullarının oldukça ağır olmasından dolayı konaklama, yeme, giyinme, içme suyuna ulaşım, tuvalet ve yıkanma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada oldukça zorlandığı görülmektedir. Özellikle trafik kazası, zehirlenme, güneş çarpması, iklimsel faktörler, ağır çalışma koşulları mevsimlik tarım işçilerinin ölümüne sebep olmaktadır (Gülçubuk, 2017:577). Bu işçilerin tarım işi yapacakları yere güvenli bir şekilde ulaşımının yapılmasında aksaklıklar yaşanmakta ve uygulamada maalesef ki tarım işçileri açısından ölümlü trafik kazaları oldukça sık görülmekte ve bu işçiler açısından iş kazalarına karşı önlemler alınmamaktadır. İşçilerin kamyon ya da traktörler ile taşınmaları trafik kazalarını kaçınılmaz kılmaktadır. Tarım işçilerinin konaklama şartlarının iyileştirilmesi özellikle iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgilendirilerek koruyucu önlemlerin alınması gerekmektedir (Öz ve Bulut, 2013:103; Demir, 2015:178).

²⁵ 2925 sayılı Kanunun 7. Maddesi: “İş kazaları ile meslek hastalıkları halinde sağlanan yardımlar şunlardır: a) Sağlık yardımı yapılması, b) Sürekli iş göremezlik hallerinde gelir verilmesi, c) Protez araç ve gereçlerinin sağlanması, takılması, onarılması ve yenilenmesi, d) Cenaze masrafı karşılığı verilmesi, e) Sigortalının ölümünde hak sahiplerine gelir bağlanması. Bu yardımlardan yararlanabilmesi için iş kazasının olduğu tarihten en az üç ay önce sigortalının tescil edilmiş olması ve sigortalılığın sona ermemiş bulunması şarttır.”

Ek 5. madde kapsamında sigortalılar, kısa vadeli sigorta kollarından hastalık ve analık sigortası primi ödemedikleri için hastalık ve analık sigortasından yararlanamamaktadır. Bu kimselerin hastalık halinde gerekli tedavi masrafları karşılanmakta fakat geçici iş göremezlik ödeneği verilmemektedir. Ayrıca, tarım işinde çalışan kadın işçinin hamile olması halinde doğumdan önce 8 hafta, doğumdan sonra 8 hafta raporlu olması nedeniyle analık durumundan dolayı geçici iş göremezlik ödeneği ve emzirme ödeneği verilmemektedir (Demir, 2015:187-188).

Primlerin Ödenmesi ve Ödenecek Prim Oranı

Ek. 5. maddenin 6. fıkrasında ödenecek sigorta prim oranlarına yönelik düzenleme yapılmıştır. İlgili madde kapsamındaki sigortalılar, 5510 sayılı Kanunun 82. maddesine göre belirlenen prime esas kazancın alt ve üst sınırı arasında olmak kaydıyla sigortalı tarafından belirlenen günlük kazancın otuz katının %34,5'i oranında prim öderler. Bunun %20'si malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları, %12,5'i genel sağlık sigortası, %2'si iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası primidir.

6111 sayılı Kanunun 52. maddesi ile 5510 sayılı Kanuna geçici 29. madde eklenmiştir. Bu maddeye göre; Kanunun ek 5. maddesi kapsamındaki sigortalılar 01.03.2011-31.12.2011 tarihleri arasında 82. maddeye göre belirlenen prime esas günlük kazancın alt sınırının on sekiz katı üzerinden başlanılarak, takip eden her yıl için bir puan arttırılmak suretiyle otuz katını geçmemek üzere prim ödeyeceklerdir. 2019 yılı için bu sigortalılar prime esas kazancın 26 katı üzerinden prim ödemektedir. 2023 yılına kadar bu oran her yıl 1 puan artarak 30 kata tamamlanacaktır. Bu kapsamda ödenen primler 30 günlük prim ödemiş gibi hesaplanacak ve prim ödeme gün sayısı kazanılacaktır.

Tarım işinde çalışanların daha düşük prim ödeyerek ek 5. madde kapsamında sigortalılıklarının sağlanması özel sektörde süreksiz tarım işinde çalışanlar açısından her ne kadar avantajlı bir durum gibi görünse de zorunlu sigortalılık kapsamı dışında bırakıldıkları gerçeğini değiştirmemektedir. Ayrıca tarım sektöründe süreksiz çalışanların gelir ve bilgi düzeyi oldukça düşük olduğu için bu uygulamalardan haberdar olması, sigortalılık işlemlerini tamamlaması ve primlerini ödemesi oldukça zor görülmektedir. (Şakar, 2016: 48).

Ek 5. madde kapsamında sigortalılık için primlerin ödeneceği dönem konusunda maddenin 8. fıkrasında düzenleme yapılarak sigortalıların primlerinin yılda bir veya birden fazla dönem halinde ödenmesini ve ödeme tarihlerini belirlemede Kurumun yetkili olduğu belirtilmiştir.

2925 sayılı Kanun kapsamında tarım sigortalılarının ödeyecekleri prim miktarları 30 Nisan 2008 tarihinin öncesi ve sonrasına göre farklılık göstermektedir. 30 Nisan 2008 tarihinde veya öncesinde girişi olan 2925 tarım sigortalılar, prime esas kazanç alt sınırı yani brüt asgari ücret ve 15 gün üzerinden aylık prim öderler. 2925 sayılı Kanuna tabi sigortalı olanların prim ödemeye esas gün sayıları 15 gündür. Ayrıca bir tam yıl için

180 gün olarak belirtilmiştir²⁶. Ayın geri kalan kısmı için isteğe bağlı sigortalı olabilmek imkânları vardır. 2925 sayılı Kanuna göre sigortalı olan kişiler, 506 sayılı Kanun ve 5510 sayılı Kanuna göre sigortalı olan kişilerden daha az prim ödemektedirler. Bu Kanuna göre sigortalı olan tarım işçilerinin prim ödeme oranları, %12,5 genel sağlık sigortası primi, %20 malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi olmak üzere toplam %32,5'tir. 2925 sayılı Kanuna göre sigortalı olan kişilerin daha düşük prim ödeyerek emekli olabilmek ve sağlık yardımlarından faydalanma imkânının olması, sahte sigortalılığa sebep olabilmektedir (Demir, 2015:187).

2925 sayılı Kanun kapsamında tarımsal faaliyetlerde hizmet akdiyle süreksiz çalışanlardan; 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla bu kapsamda olanların sigortalılıkları, Kanunun yürürlük tarihinden sonra da devam ettirilecek, ancak bunlar ayrıca %12,5 genel sağlık sigortası primi ödeyerek, genel sağlık sigortası kapsamına alınacaklardır. Kanunun yürürlük tarihinden yani 1 Ekim 2008'den sonra bu sigortalılık kapsamında sadece mevcutların sigortalılıkları devam ettirilecek ve bu sigortalılığa ilişkin sigorta tescili yapılmayacaktır. 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra bu kapsamda çalışanlar ancak isteğe bağlı sigorta primi ödeyerek sigortalı olarak kabul edileceklerdir²⁷.

30 Nisan 2008 tarihinde veya bu tarihten önce 2925 sayılı kanun kapsamında sigortalı olanlar, 01.01.2019-31.12.2019 tarihleri arasında 415,74 TL tutarında prim ödemektedir.

1 Mayıs 2008 veya sonrasında 2925 sayılı Kanuna tabi olan tarım sigortalılarının, Ek-5 tarım sigortalılarıyla aynı şartlara tabi olup ödeyecekleri prim tutarları aynıdır. Buna göre 5510 sayılı Kanunun ek 5. madde kapsamında sigortalı olarak tarım ve orman işlerinde çalışanlar için 01.01.2019 – 31.12.2019 tarihleri arasında aylık kazanç alt sınırına yani asgari ücrete göre aylık prim miktarı 764,96 TL; aylık kazanç üst sınırına göre ödenecek prim miktarı 5.737,21 TL olarak belirlenmiştir²⁸.

1 Mayıs 2008 veya sonrasında girişi olan 2925 tarım sigortalıları ile Ek-5 tarım sigortalılarından, 2016 yılı için aylık 23 gün üzerinden, 2017 yılı için aylık 24 gün üzerinden, 2018 yılı için aylık 25 gün üzerinden prim alınmış, 2019 yılında ise aylık 26 gün üzerinden prim alınacak olup, bu ödeme aylık 30 gün üzerinden değerlendirilmekte, 30 gün olana kadar her yıl bir puan artmaktadır²⁹.

²⁶ Prim ödemeye esas alınacak gün sayısı: Madde 32 – 31 inci madde uyarınca alınacak prim hesabına esas gün sayısı, her ay için 15, bir tam yıl için 180 gündür.

²⁷ Sosyal Güvenlik Kurumu, 2011/36 sayılı Genelge, s. 6.

²⁸<https://www.isvesosyalguvenlik.com/tarim-ssk-sigortalilarinin-odeyecegi-prim-tutarlari/> (Erişim Tarihi: 01.09.2019).

²⁹<https://www.isvesosyalguvenlik.com/tarim-ssk-sigortalilarinin-odeyecegi-prim-tutarlari/> (erişimtarihi: 01.09.2019).

Ek Madde 5 Kapsamındakilerin Genel Sağlık Sigortasından Yararlanması

Ek 5. maddenin 7. fıkrasında, ek 5. madde kapsamında sigortalıların ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin genel sağlık sigortasından yararlanacağı belirtilmiştir. Hükme göre, sigortalılar ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, genel sağlık sigortası hükümlerinden yararlanabilmesi için 67. maddede sayılan diğer şartların yanı sıra sağlık hizmeti sunucusuna başvurduğu tarihte 6183 sayılı Kanunun³⁰ 48 inci maddesine göre tecil ve taksitlendirerek tecil ve taksitlendirmeleri devam edenler hariç, 60 günden fazla prim ve prime ilişkin her türlü borcunun bulunmaması şarttır.

Ek 5. madde kapsamındaki sigortalılık, 5510 sayılı Kanunun 4/1/a bendi kapsamındaki sigortalılık ile statü olarak eşdeğer olduğundan, sigortalının prim borcunun bulunmaması koşuluyla sigortalı ve aile bireyleri genel sağlık sigortasından yararlanabilecektir (Göktaş, s.190-191; Özdemir, 2011:8).

Sigortalılığın Sona Erme Koşulları

Ek 5. madde kapsamındaki sigortalılığın hangi hallerde sona ereceğine ilişkin maddenin 2 ve 3. fıkralarında düzenleme yapılmıştır. 2. fıkrada yer alan hükme göre 5510 sayılı Kanunun 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendi dâhil yani tarımsal faaliyette bulunanlar da dâhil olmak üzere 4. maddeye istinaden sigortalı olarak çalışmaya başlayanların çalışmaya başladıkları tarihten itibaren sigortalılığı sona erecektir.

Ayrıca sigortalılıklarını sona erdirmeye talebinde bulunanların talep tarihinden, prim borcu bulunanlardan talepte bulunanların primi ödenmiş son günden, gelir ya da aylık talebinde bulunanların aylığa hak kazanmış olmak şartıyla talep tarihinden ve ölen sigortalının ölüm tarihinden itibaren sigortalılığı sona erecektir.

Ek 5. maddenin 3. fıkrasında yer alan hükme göre ek 5. madde kapsamında sigortalı olanların, 5510 sayılı Kanunun 4. maddesi kapsamında çalışmaları halinde ek 5. madde kapsamındaki sigortalılıkları sona erecektir. 4. maddenin 1. fıkrasının a, b, c bentleri kapsamında çalışanların çalışmasının sona ermesi halinde, ek 5. madde kapsamındaki çalışmasının devam etmesi kaydıyla çalışmanın sona erdiği tarihi takip eden günden itibaren bu madde kapsamındaki sigortalılıkları kendiliğinden başlayacaktır.

Sonuç

Özel sektör tarım veya orman işlerinde süreksiz çalışan kimselere 5510 sayılı Kanunun ek 5. maddesi ile sigortalı olma imkânı tanınmıştır. Bu kimselerin ek 5. madde kapsamında sigortalı olabilmek için sigorta işlemlerini kendileri yapması ve

³⁰ Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, RG. 8469/28.07.1953.

sigorta primlerini kendileri ödemesi öngörülmektedir. Tarım veya orman işlerinde süreksiz çalışanların gelir ve bilgi düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Bu sektörde çalışan kimselerin sosyal güvenlik hakları ve ek 5. madde kapsamında sigortalı olabilme imkânı konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Ek 5. madde kapsamında tarım veya orman işlerinde süreksiz olarak çalışanların sigortalılığının kendi isteklerine bırakıldığı ve kazançlarının oldukça az olması nedeniyle geçinmekte zorlanarak ek 5. madde kapsamında sigorta primlerini ödeyemediği gözlemlenmektedir. Bu durumun önüne geçebilmek için özel sektör tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz çalışanların, zorunlu sigortalılık kapsamına alınması ve sigorta primlerinin bağımlı olarak yanında çalıştıkları işveren tarafından ödenmesi gerekmektedir. Tarım sektöründeki işverenlere devlet tarafından prim desteği sağlanarak gerekli teşvik politikaları uygulanmalıdır.

Ek 5. madde kapsamında sigortalı olanlar, kısa vadeli sigorta kollarından yalnızca iş kazası ve meslek hastalığı sigortası yardımlarından yararlanmaktadır. Bu kimselerin ayrıca diğer kısa vadeli sigorta kollarından olan hastalık ve analık sigorta kollarından sağlanan yardımlardan da yararlandırılması gerekmektedir.

Tarım veya orman işçilerinin ek 5. madde kapsamında sigortalı olabilmesi için maddede belirtilen gerekli formun muhtar ve ilgili tarım veya orman il müdürlüklerine onaylatılması gerekmektedir. Ek 5. madde kapsamında sigortalılık halinde, isteğe bağlı sigorta sigortalılığa nazaran daha düşük prim ödendiği için uygulamada sahte sigortalılıkla oldukça sık karşılaşılmaktadır. Bu sebeple kişinin gerçekte tarım veya orman işinde çalıştığına yönelik gerekli araştırmaların yapılması ve sahte sigortalılığın engellenmesi için denetimlerin sıklaştırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA:

- Adıgüzel, A. (2011) “6111 Sayılı Kanunla Tarım İşlerinde Süreksiz Çalışanların Sigortalılığı”, Mali Çözüm Dergisi, Mart - Nisan 2011, 327-336.
- Aktay, N.; Arıcı, K.; Senyen-Kaplan, E. T. (2013) İş Hukuku, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Alper, Y. (2014) Türk Sosyal Güvenlik Sistemi Sosyal Sigortalar Hukuku, Bursa: Dora Yayınları.
- Arıcı, K. (2003) “Türkiye’de Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanların (Çiftçilerin) Sosyal Güvenliği”, Kamu-İş; C: 7, S: 2/2003, s. 1-25.
- Arıcı, K. (2015) “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Sosyal Güvenlik Hakkı”, VII. Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu, 10-11 Aralık, 181-196.
- Çelik, N.; Caniklioğlu, N.; Canbolat, T. (2019), Bireysel İş Hukuku Dersleri, İstanbul: Beta Yayınları.
- Demir, M. (2015), “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal Güvenlik Haklarına İlişkin Değerlendirmeler ve Öneriler”, Çalışma ve Toplum, 2015/, 177-194.
- Göktaş, M. (2015) “Mevsimlik İşlerde Çalışan İşçilerin Sosyal Güvenliği”, İş ve Hayat Dergisi, 2,185-195.
- Gülcan, E. (2017) “Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Yeni Sosyal Riskler ve Sosyal Koruma”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.10, S. 51, 2017/964-984.
- Gülçubuk, B. (2017) “6331 Sayılı Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Tarımda Çalışanlar İçin Bir Şey İfade Eder Mi?”, International Journal of Social Sciences and Education Research, 3(2), 573-582.
- Güzel, A.; Okur, A. R.; Caniklioğlu, N. (2020) Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kılıç, M. (2017) “**Sosyal Güvenlik Hakkının Kapsamı ve Sınırı**”, **İş ve Hayat Dergisi, 5, 378- 398.**
- Korkusuz, R.; Uğur, S. (2015) Sosyal Güvenlik Hukuku, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Mollamahmutoğlu, H. (2004), “4857 Sayılı Yeni İş Kanununun Getirdiği Önemli Bazı Yenilikler”, Kamu- İş, 7 (4), 1-37.
- Narmanlıoğlu, Ü. (2012) İş Hukuku Ferdi İş İlişkileri I, İstanbul: Beta Yayınları.
- Ocak, S. (2019) Ev Hizmetlerinde Çalışanların Sosyal Güvenliği (Sosyal Sigorta Hak Ve Yükümlülükleri, İstanbul: Tekbel Yayınları.
- Ören, K.; Göçmen, M. (2011) “6111 Sayılı Torba Yasanın Getirdiği Reform ve Değişikliklerin Çalışma Hayatına Yansımaları (Kısmi Bir Analiz)”, 12, (1), 1-26.
- Özdemir, C. S. (2011) “6111 Sayılı (Torba) Kanun İle Çalışma Mevzuatında Getirilen Değişiklikler-2”, 4-11.

- Öztürk, Ş.; “Sosyal Korumada Yeni Risk Yaklaşımı”, Siyaset Konferansları Dergisi, S. 66-67, 2014/43-74.
- Selek Öz, C.; Bulut, E. (2013) “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Türk Hukuk Sistemi İçerisindeki Yeri”, ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi, 1, 94-111.
- Sözer, A. N. (2015) Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, İstanbul: Beta Yayınları.
- Süzek, S. (2019) İş Hukuku, İstanbul: Beta Yayınları.
- Şakar, M. (2016) “Özel Sektörde Süreksiz Tarım İşlerinde Sigortasız Çalışabilen İşçilerin Neden Olduğu Sıkıntılar: Bir Örnek Olay!”, Sicil İş Hukuku Dergisi, 35, 43-50.
- Tuncay, C.; Ekmekçi, Ö. (2017) Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, İstanbul: Beta Yayınları.
- Tunçomağ, K; Centel, T. (2013) İş Hukukunun Esasları, İstanbul: Beta Yayınları.
- Uşan, F. (2009) Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Uşan, M. F. (2003), “Yargıtay Kararları Işığında İş Kanunu Açısından Tarım İşleri”, Kamu-İş; 7(2), 1-26.
- Uşan, M. F. (2016), “Kanun Yapmak Bu Kadar Kolay Mı Yahut Bu Kadar Zor Mu? (5510 Sayılı Kanun Uygulaması Çerçevesinde Bir Tesbit)”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, 1, 209-228.
- Üçışık, F. (2015) Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul: Ötüken Yayınları.